РЕФЕРАТИВНО-НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

ISSN 2521-1463

СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА.

Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці

ОНЛАЙН-ЖУРНАЛ ЗАСНОВАНО У 2016 РОЦІ

НОМЕР ЖУРНАЛУ

Том 2
№ 5 (11)

Вересень – жовтень 2017 р.

DOI 10.53672/ej.5.2017

expertize-journal.org.ua

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Назаров О. А.
Євдокимова Н. О.
Кириченко О. А.
Калинка Г. І.
Цільмак О. М.
Мотлях О. І.

Барко В. І.
Лефтеров В. О.
Коренюк П. І.
Алікіна Н. В.
Попова Г. В.
Вітомський Ю. Л.

Землянська О. В.

Чернякова О. В.
Большаков С. І.
Тунтула О. С.
Ткач Ю. Д.
Єгорова Т. М.
Лисенко А. Б.

Шаповалов В. О.
Савкіна Т. В.
Савостін О. П.
Безушко С. В.
Вербина Ю. В.
Хлонь О. М.

Інститут психологічної експертизи і поліграфа Київ

ВИДАЄТЬСЯ ЗА СПРИЯННЯ

Київського міжнародного судово-експертного інституту психологічної експертизи і досліджень на поліграфі

ROR 02xc7et08

Номер на сайті

ISSN 2521-1463

ЗАСНОВНИК І ВИДАВЕЦЬ
Назаров Олег Анатолійович
канд. психол. наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва, судовий експерт

ВИДАВНИК НАЗАРОВ О. А.

Судово-психологічна експертиза

Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці

Реферативно-науковий online журнал
Електронне видання
Засновано у травні 2016 року

2017. Том 2, № 5 (11)

Вересень–жовтень 2017 року

Київ · 2017
expertize-journal.org.ua

DOI: 10.53672/ej.5.2017
УДК 159:34(05)+159:371(05)+347.948
ББК 67.5:88.4
С89

ISSN 2521-1463 (Online)
EAN-13 9772521146000
Ідентифікатор медіа R40-05509

Засновник і видавець: кандидат психологічних наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва Назаров Олег Анатолійович

Видається за сприяння ТОВ «Київський міжнародний судово-експертний інститут психологічної експертизи і досліджень на поліграфі», ROR 02xc7et08

С89 **Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці** : реферативно-науковий online журнал. — 2017. Т. 2, № 5 (11) (вересень–жовтень 2017 р.). — Київ : Видавник Назаров О. А., 2017. — 25 с. — URL: expertize-journal.org.ua.

Номер містить оригінальні статті й реферати праць з юридичної психології, судової експертизи та суміжних галузей, а також новини журналу.

Редакційна колегія не завжди поділяє позицію авторів

За точність викладеного матеріалу відповідальність покладається на авторів

Зміни тексту та скорочення, що не впливають на зміст матеріалів, а також їх перейменування вносяться редакцією без узгодження з автором

Рукописи можуть рецензуватися і не повертаються

Комерційне використання матеріалу заборонено. Авторські права належать їх авторам

За достовірність інформації, що міститься в опублікованих матеріалах, відповідальність несуть автори

© Автори матеріалів, 2017
© Видавник Назаров О. А., 2017

Редакційна колегія

Головний редактор — видавець (засновник видання)

Назаров О. А. — канд. психол. наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва, атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження» (стаж експертної діяльності з 2000 р.), поліграфолог, правознавець

Заступники головного редактора

Євдокимова Н. О. — д-р психол. наук, професор; ПВНЗ «Міжнародний класичний університет ім. Пилипа Орлика», ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (психологічні науки)

Кириченко О. А. — д-р юрид. наук, професор; ПВНЗ «Міжнародний класичний університет ім. Пилипа Орлика» (юридичні науки)

Відповідальний секретар

Калинка Г. І. — ПВНЗ «Міжнародний класичний університет ім. Пилипа Орлика», здобувач ступеня доктора філософії (юридична психологія)

Члени редакційної колегії

Цільмак О. М. — д-р юрид. наук, канд. психол. наук, професор; Одеський державний університет внутрішніх справ

Мотлях О. І. — д-р юрид. наук, професор, заслужений юрист України; Національна академія внутрішніх справ

Барко В. І. — д-р психол. наук, професор; Державний науково-дослідний інститут МВС України

Лефтеров В. О. — д-р психол. наук, професор; Національний університет «Одеська юридична академія»

Коренюк П. І. — д-р екон. наук, професор, академік Академії економічних наук України; Дніпровський державний технічний університет

Алікіна Н. В. — канд. психол. наук, старший науковий співробітник, експерт вищого кваліфікаційного класу

Попова Г. В. — канд. психол. наук, доцент; НТУ «Харківський політехнічний інститут»

Вітомський Ю. Л. — канд. психол. наук, доцент; Київський університет інтелектуальної власності та права НУ «ОЮА»

Землянська О. В. († 06.07.2020) — д-р психол. наук, професор; професор кафедри соціології та психології факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ, полковник міліції у відставці

Чернякова О. В. — канд. психол. наук, доцент; Київський університет інтелектуальної власності та права НУ «ОЮА»

Хлонь О. М. — канд. психол. наук, доцент; Київський університет інтелектуальної власності та права НУ «ОЮА»

Большаков С. І. — канд. військ. наук, доцент; ТОВ «Науково-дослідний інститут судової експертизи та оцінки», атестований судовий експерт

Тунтула О. С. — канд. юрид. наук, доцент; Чорноморський національний університет ім. Петра Могили

Ткач Ю. Д. — канд. юрид. наук; Одеський державний університет внутрішніх справ

Безушко С. В. — канд. пед. наук, доцент; ПВНЗ «Міжнародний класичний університет ім. Пилипа Орлика»

Вербина Ю. В. — канд. психол. наук, доцент; ПВНЗ «Міжнародний класичний університет ім. Пилипа Орлика»

Єгорова Т. М. — старший науковий співробітник; Харківський НДІ судових експертиз ім. М. С. Бокаріуса (Полтавське відділення), атестований судовий експерт

Савкіна Т. В. — старший науковий співробітник; Харківський НДІ судових експертиз ім. М. С. Бокаріуса, атестований судовий експерт

Савостін О. П. — старший судовий експерт; Одеський НДІ судових експертиз, атестований судовий експерт

Лисенко А. Б. — експерт-поліграфолог; Міжнародна асоціація професіоналів у поліграфології (AIPP)

Шаповалов В. О. — експерт-поліграфолог, атестований судовий експерт; ГО «Колегія поліграфологів України»

Зміст

ПЕРЕДМОВА **6**

РОЗДІЛ 1. НАУКОВІ ПУБЛІКАЦІЇ (СТАТТІ, РЕФЕРАТИ СТАТЕЙ) **7**

1.1. Проблемні аспекти застосування поліграфа **7**

Захараш М. П., Юдін Ю. С., Демиденко І. М., Пирлик В. В. У 2007 році в Україні запатентовано спосіб визначення психофізіологічної готовності людини до психофізіологічного тестування з використанням поліграфа **7**

1.2. Правове та науково-прикладне забезпечення професійної діяльності **9**

Положення про професійне навчання працівників на виробництві **9**

1.3. Точка зору фахівця **11**

Лисенко А. Б. **Записки поліграфолога** (за матеріалами дописів у Facebook) **11**

Казьмирук С. Д. **Перші кроки** в професії: як я став студентом американської «Marston Polygraph Academy» **12**

1.4. Юридична практика **14**

Ілейко В. Р., Каніщев А. В. Деякі методичні аспекти комплексної судової психолого-психіатричної експертизи в кримінальному процесі **14**

1.5. Сторінка вченого **16**

Поваренков Ю. П., Черноморец Е. Г. Брехня як об'єкт філософського і психологічного аналізу **16**

Савостьянов А. Н. **Порівняльний аналіз** методологічних підходів різних напрямів російської психофізіології **17**

РОЗДІЛ 2. НОВИНИ ЖУРНАЛУ **20**

Булінг (цькування) як один із напрямів психологічного дослідження і проведення судово-психологічної експертизи (мова оригіналу — російська) **20**

ЧИТАЧІ ТАКОЖ ШУКАЮТЬ **21**

ПЕРЕДМОВА

Що означає «реферативно-науковий журнал»? Це видання, у якому оригінальні наукові статті поєднано з рефератами праць, уже опублікованих деінде. Реферат коротко передає зміст першоджерела, а під його назвою наведено, де і коли працю оприлюднено вперше. Позначка «Реферат» біля матеріалу підказує: повний текст варто прочитати в першоджерелі, а наш журнал допоможе його знайти.[6]

Шановні читачі! Позаду кожного рішення суду стоять факти, а позаду фактів — знання фахівців. Номер 2017. Том 2, № 5 (11) відкриває 7 матеріалів, присвячених таким темам: досвід фахівців, постаті вчених, поліграф і виявлення обману, нормативне регулювання експертизи.

Новина зі світу судової експертизи. 3 жовтня 2017 р. Верховна Рада України ухвалила Закон № 2147-VIII (законопроєкт № 6232), яким у новій редакції викладено Господарський процесуальний і Цивільний процесуальний кодекси та Кодекс адміністративного судочинства, а також змінено КПК, зокрема статті 242–244 про підстави проведення експертизи, порядок залучення експерта і розгляд слідчим суддею клопотання про експертизу.[7]

Свіжі події професійного життя ми зібрали в розділі «Новини журналу». Повертайтеся до архіву журналу частіше: щотижня тут з'являються нові матеріали, а редакція чекає на ваші статті.

Редакція журналу

РОЗДІЛ 1. НАУКОВІ ПУБЛІКАЦІЇ (СТАТТІ, РЕФЕРАТИ СТАТЕЙ)

Позначки: «Анотація» — оригінальний матеріал, уперше оприлюднений у журналі; «Реферат» — стислий виклад праці або офіційного документа, уперше оприлюднених в іншому виданні чи на іншому ресурсі; під кожним рефератом наведено відомості про першу публікацію; наявний DOI зазначено біля відомостей про оприлюднення. Цифри у квадратних дужках відсилають до списку References після кожної публікації: описи за ДСТУ 8302:2015, українські й російські назви подано латиницею (транслітерація за постановою Кабінету Міністрів України від 27.01.2010 № 55), їхній переклад англійською — у квадратних дужках.

Читачеві. За кожною публікацією цього номера стоять реальні справи: кримінальні провадження, сімейні спори, позови про відшкодування моральної шкоди, перевірки із застосуванням поліграфа. Анотація допоможе швидко зорієнтуватися, а повний текст за посиланням відкриє методики, аргументи сторін і правові позиції Верховного Суду, які можуть знадобитися у вашій наступній справі. Читайте, порівнюйте з власною практикою і діліться знайденим з колегами.

1.1. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІГРАФА

Захараш М. П., Юдін Ю. С., Демиденко І. М., Пирлик В. В.

У 2007 РОЦІ В УКРАЇНІ ЗАПАТЕНТОВАНО СПОСІБ ВИЗНАЧЕННЯ ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ЛЮДИНИ ДО ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНОГО ТЕСТУВАННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ ПОЛІГРАФА[1]

(мова оригіналу — російська; назву подано в перекладі)

Реферат. Патент України на винахід № 80446 «Спосіб визначення психофізіологічної готовності людини до психофізіологічного тестування з використанням поліграфа» отримав 25 вересня 2007 р. авторський колектив Військово-медичного управління Служби безпеки України: Захараш М. П., Юдін Ю. С., Демиденко І. М. і Пирлик В. В. За суттю запатентований спосіб є процедурою поліграфологічного стим-тесту, у якому стимулами слугує спеціально розроблений набір карт з умовно значущими зображеннями. Розробка виросла з наукової роботи, яку з 2003 р. вели, зокрема, Захараш М. П. і Юдін Ю. С., над способом реєстрації шкірно-гальванічної реакції (ШГР) і пристроєм для нього, що мав вигідно відрізнятися від тодішніх реєстраторів. На думку авторів, такі способи й пристрої дали б змогу реєструвати ШГР з високою роздільною здатністю й точністю відтворення результатів за меншої шкоди для здоров'я, а також досліджувати взаємодію емоційних стимулів і систем саморегуляції на когнітивному й вегетативному рівнях, динаміку психічної патології, добирати ліки та їх дози й контролювати тренування систем саморегуляції. Формула винаходу, наведена мовою оригіналу, передбачає накладення на тіло досліджуваного щонайменше одного датчика, пред'явлення інформації та реєстрацію психофізіологічних реакцій, насамперед ШГР. Відмінність способу в тому, що перед дослідженням коефіцієнт підсилення вимірювального або реєструвального пристрою налаштовують під індивідуальні особливості людини за сигналом у відповідь на глибокий вдих і видих. Далі людина приховано від дослідника вибирає одну з карт, покладених зображенням донизу, запам'ятовує її й на ко-

жне запитання щодо вибору відповідає, залежно від інструкції, лише ствердно або лише заперечно. Спершу в заданому темпі пред'являють три нульові карти (дві з емоційно напруженими зображеннями, третю порожню) й за реакцією на першу уточнюють коефіцієнт підсилення; потім щонайменше тричі, щоразу в іншому порядку, пред'являють набір умовно значущих карт. За максимальними значеннями реакцій визначають емоційно значущу карту, показують її людині й за збігом з обраною карткою судять про готовність до спеціального психофізіологічного дослідження на цей момент. Для поліграфологів документ цікавий як запатентована в Україні процедура перевірки готовності особи до тестування перед основним дослідженням.

Ключові слова: поліграф, патент на винахід, психофізіологічна готовність, стим-тест, шкірно-гальванічна реакція, коефіцієнт підсилення, умовно значущі зображення, нульові карти, Служба безпеки України, психофізіологічне дослідження.

A Method for Determining a Person's Psychophysiological Readiness for Psychophysiological Testing Using a Polygraph, Patented in Ukraine in 2007

Zakharash M. P., Yudin Yu. S., Demydenko I. M., Pyrlyk V. V.

Abstract. Ukrainian patent for invention No. 80446, a method for determining a person's psychophysiological readiness for psychophysiological testing using a polygraph, was granted on 25 September 2007 to a team from the Military Medical Department of the Security Service of Ukraine: Zakharash M. P., Yudin Yu. S., Demydenko I. M. and Pyrlyk V. V. In essence, the method is a polygraph stimulation test procedure that uses a specially designed set of cards with conditionally significant images as stimuli. The development grew out of research conducted since 2003, notably by Zakharash and Yudin, on a method and device for recording the galvanic skin response that would outperform the recorders available at the time. According to the authors, such methods and devices would allow high-resolution, reproducible recording with less harm to health and the study of interactions between emotional stimuli and self-regulation systems at cognitive and autonomic levels, the course of mental disorders, the choice of drugs and doses, and the monitoring of self-regulation training. The claim, quoted in the original Ukrainian, provides for attaching at least one sensor, presenting information and recording reactions, chiefly the galvanic skin response. Its distinctive feature is the preliminary adjustment of the device gain to the individual by measuring the signal in response to a deep breath in and out. The subject then secretly chooses one of the face-down cards and answers every question about it only affirmatively or only negatively, as instructed. Three null cards are shown first, two emotionally arousing and one blank, and the gain is refined by the reaction to the first; the set of cards is then presented at least three times in a changed order. The card with maximum reactions is identified, and its match with the chosen card indicates readiness for a special psychophysiological examination at that moment.

Keywords: polygraph, patent for invention, psychophysiological readiness, stimulation test, galvanic skin response, gain adjustment, conditionally significant images, null cards, Security Service of Ukraine, psychophysiological examination.

Першоджерело: Спосіб визначення психофізіологічної готовності людини до психофізіологічного дослідження : пат. 80446 Україна / Захараш М. П., Юдін Ю. С., Демиденко І. М., Пирлик В. В. 25.09.2007. Реферат оприлюднено в журналі 05.02.2017.

References

1. U 2007 rotsi v Ukraini zapatentovano sposib vyznachennia psykhofiziolohichnoi hotovnosti liudyny do psykhofiziolohichnoho testuvannia z vykorystanniam polihrafa [A Method for Determining a Person's Psychophysiological Readiness for Psychophysiological Testing Using a Polygraph, Patented in Ukraine in 2007] : referat / Zakharash M. P. ta in. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2017. Vol. 2, No. 5 (11). URL: https://expertize-journal.org.ua/detektor-lzhi-poligraf/672-v-2007-godu-v-ukraine-byl-zapatentovan-sposob-opredeleniya-psikhofiziologicheskoj-gotovnosti-cheloveka-k-psikhofiziologicheskomu-testirovaniyu-s-ispolzovaniem-poligrafa (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

1.2. ПРАВОВЕ ТА НАУКОВО-ПРИКЛАДНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ПОЛОЖЕННЯ ПРО ПРОФЕСІЙНЕ НАВЧАННЯ ПРАЦІВНИКІВ НА ВИРОБНИЦТВІ[1]

Реферат. Спільним наказом Міністерства праці та соціальної політики України і Міністерства освіти і науки України від 26.03.2001 № 127/151, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 6 квітня 2001 р. за № 315/5506, затверджено Положення про професійне навчання працівників на виробництві. Документ ухвалено на виконання Указу Президента України від 3 серпня 1999 р. № 958/99 «Про Основні напрями розвитку трудового потенціалу в Україні на період до 2010 року» та Заходів щодо сприяння підприємствам в організації професійного навчання кадрів на виробництві, затверджених розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 січня 2001 р. № 13-р. Мета Положення – підвищити якість професійного складу працівників роботодавців різних форм власності й підпорядкування, сформувати в них професіоналізм, майстерність, сучасне економічне мислення й уміння працювати в нових економічних умовах і так забезпечити продуктивну працю та ефективну зайнятість. Професійну підготовку робітників на виробництві здійснюють у курсовій або індивідуальній формі. За курсового навчання теоретичний курс вивчають у групах від 5 до 30 осіб, а виробниче навчання проходить два етапи: спершу в групі з 5–15 осіб під керівництвом викладача з числа фахівців роботодавця чи майстра виробничого навчання на навчально-виробничій базі, далі індивідуально на атестованих за умовами праці робочих місцях під керівництвом кваліфікованого робітника-інструктора, не звільненого від основної роботи. Курси цільового призначення під час підвищення кваліфікації робітників присвячено новому обладнанню, технологіям, правилам безпечної експлуатації, технічній документації, методам організації праці, питанням економіки та нормативно-правовим актам; вони тривають не менше 8 навчальних годин і завершуються підсумковим заняттям та видачею посвідчення. Перепідготовку, спеціалізацію, підвищення кваліфікації та стажування керівників, професіоналів і фахівців проводять шляхом формального навчання на договірних засадах у вищих навчальних закладах і закладах післядипломної освіти. Довгострокове підвищення кваліфікації триває від 72 до 500 годин; короткострокове, формальне чи неформальне, – не більше 72 годин і проводиться, зокрема, у разі модернізації чи перепрофілювання роботодавця або значних змін нормативної бази; стажування за індивідуальним планом – не більше 10 місяців. Для судово-експертних установ і центрів підвищення кваліфікації поліграфологів, психологів та інших фахівців Положення окреслює допустимі форми навчання й обсяги програм.

Ключові слова: професійне навчання, підвищення кваліфікації, професійна підготовка на виробництві, курси цільового призначення, стажування, перепідготовка, формальне навчання, неформальне навчання, роботодавець, наказ № 127/151.

Regulation on Vocational Training of Employees in the Workplace

Abstract. The joint order of the Ministry of Labour and Social Policy of Ukraine and the Ministry of Education and Science of Ukraine No. 127/151 of 26 March 2001, registered with the Ministry of Justice of Ukraine on 6 April 2001 under No. 315/5506, approved the Regulation on vocational training of employees in the workplace. It was adopted to implement Presidential Decree No. 958/99 of 3 August 1999 on the main directions of developing Ukraine's labour potential until 2010 and the measures to help enterprises organise in-house training approved by Cabinet of Ministers Order No. 13-r of 24 January 2001. The Regulation aims to improve the professional quality of the workforce of employers of all forms of ownership, to develop professionalism, skill and modern economic thinking, and thereby to ensure productive work and effective employment. Vocational training of workers is organised as course-based or individual training. In course-based training, theory is studied in groups of 5 to 30 persons, and practical training has two stages: first in groups of 5 to 15 under an instructor from among the employer's specialists or a master of vocational training, then individually at workplaces certified for working conditions under a qualified worker-instructor. Targeted courses on new equipment, technologies, safety rules, technical documentation, work organisation and legislation last at least 8 academic hours and end with a final session and a certificate. Retraining, specialisation, advanced training and internships of managers, professionals and specialists take place through formal training under contracts with higher and postgraduate education institutions; long-term advanced training lasts 72 to 500 hours, short-term training, formal or informal, no more than 72 hours, and internships no more than 10 months. The Regulation is relevant to forensic institutions and training centres that organise professional development of their staff.

Keywords: vocational training, advanced training, in-house training, targeted courses, internship, retraining, formal education, informal learning, employer, Ministry of Labour and Social Policy of Ukraine.

Першоджерело: Про затвердження Положення про професійне навчання кадрів на виробництві : наказ Міністерства праці та соціальної політики України, Міністерства освіти і науки України від 26.03.2001 № 127/151 : зареєстровано в Міністерстві юстиції України 06.04.2001 за № 315/5506.[2] *Реферат оприлюднено в журналі 27.04.2017.*

References

1. Polozhennia pro profesiine navchannia pratsivnykiv na vyrobnytstvi [Regulation on Vocational Training of Employees in the Workplace] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2017. Vol. 2, No. 5 (11). URL: https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/705-polozhennya-pro-profesijne-navchannya-pratsivnikiv-na-virobnitstvi (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro profesiine navchannia kadriv na vyrobnytstvi : nakaz Ministerstva pratsi ta sotsialnoi polityky Ukrainy, Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 26.03.2001 № 127/151 : zareiestrovano v Ministerstvi yustytsii Ukrainy 06.04.2001 za № 315/5506. URL: https://osvita.ua/legislation/proftech/3077/ (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

1.3. ТОЧКА ЗОРУ ФАХІВЦЯ

Лисенко А. Б.

ЗАПИСКИ ПОЛІГРАФОЛОГА (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ДОПИСІВ У FACEBOOK)[1]

(мова оригіналу — російська; назву подано в перекладі)

Реферат. Лисенко А. Б., київський поліграфолог, у 2009–2012 роках головний спеціаліст з роботи з поліграфом психологічної служби ПАТ КБ «ПриватБанк», у публіцистичній формі ділиться спостереженнями з практики кадрових перевірок на поліграфі, які вперше оприлюднив у дописах у Facebook 6–12 жовтня 2015 року. Предметом записок є психологія замовників, що ініціюють психофізіологічні дослідження з використанням поліграфа, мотиви керівників і правила професійної поведінки самого поліграфолога. Автор, який, за власними словами, не спеціалізується на психофізіологічній експертизі для суду, стає на захист клієнта, що системно залучає поліграфолога під час добору персоналу й періодично перевіряє всіх працівників, і заперечує поширене уявлення про такого роботодавця як параноїка. Тестування в умовах гарантованої конфіденційності, коли поліграфолог лише перевіряє повноту й щирість розповіді, а не оцінює минуле людини, він описує як нагоду для обстежуваного провести «ревізію» власного минулого й ухвалити рішення, як із ним жити далі. Серед переваг системних перевірок названо відчуття безпеки в колективі (за аналогією з оглядом пасажирів перед польотом), стримувальну дію поліграфа, подібну до Суперего, і можливість керівника побачити зону вразливості конкретного працівника та зосередити на ній увагу. Окремий допис перелічує фрази ініціаторів, після яких поліграфологові краще відмовитися від замовлення: прохання «довести» провину чи невинуватість, отримати офіційний документ проти людини, провину якої не вдається довести іншим шляхом, показово залякати колектив звітом. Розглядаючи очікування керівника отримати однозначну відповідь щодо кожного працівника з кожної теми (крадіжки, «відкати», промислове шпигунство), автор пояснює, що однозначний результат можливий лише в небагатьох випадках, а за наявності значущих реакцій на одну тему висновків щодо інших тем не роблять; ці обмеження він радить обговорювати із замовником заздалегідь. Спираючись на досвід психодинамічної психотерапії, Лисенко А. Б. переносить у поліграфологію правило супервізії та інтервізії: фахівець не може працювати поодинці й потребує реальної, а не номінальної професійної спільноти. Записки стануть у пригоді поліграфологам, кадровим службам і керівникам, які замовляють перевірки персоналу, для узгодження очікувань та етичних меж такої роботи.

Ключові слова: поліграф, поліграфолог, кадрові перевірки, замовник тестування на поліграфі, мотиви роботодавця, конфіденційність, значущі реакції, очікування замовника, професійна етика поліграфолога, супервізія, професійна спільнота.

Notes of a Polygraph Examiner (Based on Facebook Posts)

Lysenko A. B.

Abstract. Lysenko A. B., a Kyiv-based polygraph examiner who was chief polygraph specialist in the psychological service of PrivatBank in 2009–2012, shares observations from pre-employment and periodic staff screening, first posted on Facebook on 6–12 October 2015 and written in a journalistic rather than academic style. The notes address the psychology of clients who commission psychophysiological examinations using a polygraph, the motives of managers and the professional conduct

of the examiner. The author, who states that he does not work in forensic psychophysiological examination for courts, defends the employer who systematically tests job candidates and staff and rejects the common view of such a client as paranoid. A confidential examination in which the examiner checks only the completeness and sincerity of the account, without judging the examinee's past, is presented as an opportunity to review that past and decide how to deal with it. Further benefits include a sense of safety within the team, compared to passenger screening before a flight, a deterrent effect likened to the superego and the manager's ability to see an employee's area of vulnerability. One post lists requests that should make an examiner decline an assignment, such as being asked to prove someone's guilt or innocence, to produce an official document against a suspected thief or to intimidate staff with a report. Another explains that a manager expecting a clear answer on every topic (theft, kickbacks, industrial espionage) will receive one only in a minority of cases, because once significant reactions occur on one topic no conclusions are drawn on the others; this should be agreed with the client in advance. Drawing on psychodynamic psychotherapy, the author argues that examiners need supervision, peer review and a genuine professional community.

Keywords: polygraph, polygraph examiner, pre-employment screening, periodic staff testing, client expectations, employer motives, confidentiality, significant reactions, professional ethics, supervision, professional community.

Першоджерело: Лысенко А. Б. Записки полиграфолога (по материалам постов в Facebook 06–12 октября 2015 года).[2] *Реферат оприлюднено в журналі 30.10.2015.*

References

1. Lysenko A. B. Zapysky polihrafoloha (za materialamy dopysiv u Facebook) [Notes of a Polygraph Examiner (Based on Facebook Posts)] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2017. Vol. 2, No. 5 (11). URL: https://expertize-journal.org.ua/detektor-lzhi-poligraf/621-zapiski-poligrafologa (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Lysenko A. B. Zapiski poligrafologa (po materialam postov v Facebook 06–12 oktyabrya 2015 goda). URL: https://www.facebook.com/profile.php?id=100001456377017 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Russian].

Казьмирук С. Д.

ПЕРШІ КРОКИ В ПРОФЕСІЇ: ЯК Я СТАВ СТУДЕНТОМ АМЕРИКАНСЬКОЇ «MARSTON POLYGRAPH ACADEMY»[1]

(мова оригіналу — російська; назву подано в перекладі)

Анотація. Публіцистична стаття Казьмирука С. Д. поєднує професійну автобіографію поліграфолога з роздумами про шляхи розвитку інструментальної детекції брехні в Україні. Автор, який у 2012–2013 рр. навчався в «Marston Polygraph Academy» (Сан-Бернардино, Каліфорнія, США), отримав її сертифікат (2012) і диплом (2013), а 2016 р. — відзнаку Академії «Орден випускника», розповідає, як дійшов до професії. Інтерес до поліграфа виник 2006 р., коли під час розслідування резонансної справи він уперше побачив роботу експерта-поліграфолога; згодом, працюючи у сфері безпеки бізнесу міжнародних компаній і детективного агентства, шукав метод для аргументованих висновків під час службових перевірок, прийому на роботу та звільнення. Вибір на користь США автор пояснює тим, що там склалися сертифікована система навчання, контроль якості й регуляторна функція уповноважених структур. Описано програму підготов-

ки: етика, історія, стандарти, психологія, юридичні аспекти, передтестова й післятестова співбесіди, контрзаходи (countermeasures), аналіз даних тесту (test data analysis), конструювання запитань (test question construction), підготовка звіту. Найскладнішими автор називає побудову запитань і підрахунок результатів за графіками, окремо наголошуючи на потребі добре володіти англійською мовою. Обґрунтовано вибір поліграфа виробництва Axciton Systems, Inc. (доступна ціна за високої якості, оновлення програмного забезпечення, алгоритми Брюса Вайта). Практичний досвід ілюструють розслідування й скринінгові перевірки в компаніях на умовах аутсорсингу, зокрема протидія крадіжкам телекомунікаційного обладнання й кабелю, а також робота в антикорупційних комітетах Громадської ради при Державній фіскальній службі України й Торгово-промислової палати України та в міжнародному проєкті «Україна – Норвегія». Констатуючи відсутність в Україні єдиного системного підходу до підготовки поліграфологів, автор пропонує обговорити проєкти «Меморандуму про співпрацю та доброчесну конкуренцію в поліграфологічній діяльності» і «Кодексу доброчесної поведінки експерта-поліграфолога», а також провести міжнародний семінар-практикум щодо застосування стандартів ASTM E2062-2011, E2035-2012 та E2065-2011. Матеріал стане в пригоді тим, хто обирає шлях до професії поліграфолога.

Ключові слова: поліграфолог, підготовка поліграфологів, Marston Polygraph Academy, стандарти ASTM, безпека бізнесу, скринінгові перевірки, етика поліграфолога, конструювання запитань тесту, професійна біографія.

First Steps in the Profession: How I Became a Student of the American Marston Polygraph Academy

Kazmyruk S. D.

Abstract. This journalistic article by Kazmyruk S. D. combines a polygraph examiner's professional autobiography with reflections on how instrumental lie detection should develop in Ukraine. The author studied at the Marston Polygraph Academy in San Bernardino, California, in 2012–2013, received its certificate (2012) and diploma (2013) and was later awarded the Academy's Graduate Order (2016). His interest in the polygraph arose in 2006, when he first saw a polygraph examiner at work during the investigation of a high-profile case; later, while working in corporate security for international companies and a detective agency, he needed a reliable method for internal investigations, hiring and dismissal checks. He explains the choice of the United States by its certified training system, quality control and regulatory oversight. The article outlines the curriculum (ethics, history, standards, psychology, legal aspects, pre- and post-test interviews, countermeasures, test data analysis, test question construction and report writing), names question construction and chart scoring as the most demanding skills and stresses the importance of English. The author explains why he chose an Axciton Systems instrument and describes his practice in Ukraine: outsourced security support, investigations and screening, including countering thefts of telecommunications equipment and cable, anti-corruption public work and a Ukrainian–Norwegian training project. Noting the absence of a unified, legally established system for training polygraph examiners in Ukraine, he proposes drafting a memorandum on cooperation and fair competition and a code of conduct for polygraph examiners, and holding an international workshop on ASTM E2062-2011, E2035-2012 and E2065-2011.

Keywords: polygraph examiner, polygraph examiner training, Marston Polygraph Academy, ASTM standards, corporate security, screening examinations, professional ethics, test question construction.

Вперше оприлюднено: сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 27.09.2017.

References

1. Kazmyruk S. D. Pershi kroky v profesii: yak ya stav studentom amerykanskoi "Marston Polygraph Academy" [First Steps in the Profession: How I Became a Student of the American Marston Polygraph Academy]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2017. Vol. 2, No. 5 (11). URL: https://expertize-journal.org.ua/detektor-lzhi-poligraf/746-kak-ya-stal-studentom-amerikanskoj-marston-rolygraph-academy (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

1.4. ЮРИДИЧНА ПРАКТИКА

Ілейко В. Р., Каніщев А. В.

ДЕЯКІ МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ КОМПЛЕКСНОЇ СУДОВОЇ ПСИХОЛОГО-ПСИХІАТРИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ[1]

(мова оригіналу — російська; назву подано в перекладі)

Реферат. Кількість комплексних судових психолого-психіатричних експертиз (КСППЕ) у кримінальному й цивільному процесах в Україні зростає, проте наукових розробок щодо їх організації, оформлення висновку та обґрунтування висновків бракує. Ілейко В. Р. і Каніщев А. В. ставлять за мету проаналізувати структуру й характеристики експертних висновків КСППЕ, щоб на цій основі обґрунтувати організаційно-методичні складники такого дослідження. Вихідними для авторів є дві вимоги: експерт дає висновок від власного імені й особисто за нього відповідає, а також не може виходити за межі своїх спеціальних знань. З цих позицій вони тлумачать поняття «спільна оцінка», «інтеграція результатів», «спільна компетенція» та «єдина (загальна) відповідь»: спільна компетенція можлива лише за тотожності спеціальних знань, а підписання психіатром висновків психолога (і навпаки) є виходом за межі компетенції, що ставить під сумнів результати всієї експертизи з процесуального погляду. Емпіричну базу становлять 76 актів КСППЕ у кримінальному процесі з різних регіонів України, узагальнені без зазначення установ через конфіденційність. Автори встановили, що експертизу призначали без обґрунтування її комплексного характеру, а питання про фізіологічний афект ставили навіть у справах про крадіжки й грабежі, які виключають короткочасний афективний стан. Психіатрична частина актів загалом відповідала Порядку проведення судово-психіатричної експертизи (наказ МОЗ України від 08.10.2001 № 397), натомість психологічна мала різні назви, довільне місце в акті й чотири варіанти побудови без чітко виокремлених частин; опис психічного стану підекспертного здебільшого дублювався. Висновки підписували всі члени комісії незалежно від фаху. В експертизах афективних станів психологи нерідко спиралися на версію подій, яку підекспертний подавав під час експертизи, без урахування його первинних показань, вживали різнорідні оцінні терміни (стрес, фрустрація, емоційне збудження, афект) і фактично вирішували питання про істотне обмеження здатності усвідомлювати свої дії та керувати ними. Обстоюючи хворобливу природу континууму короткочасних афективних станів і компетенцію судового психіатра в їх оцінці, автори доходять висновку про системність виявлених вад і потребу стандартизувати КСППЕ на сучасній науковій і правовій основі.

Ключові слова: комплексна судова психолого-психіатрична експертиза, висновок експерта, компетенція експерта, судово-психіатрична експертиза, експерт-психолог, структура акта

експертизи, короткочасні афективні стани, фізіологічний афект, кримінальний процес, стандартизація експертного дослідження.

Some Methodological Aspects of Complex Forensic Psychological and Psychiatric Examination in Criminal Proceedings

Ileiko V. R., Kanishchev A. V.

Abstract. The number of complex forensic psychological and psychiatric examinations (CFPPE) in Ukrainian criminal and civil proceedings keeps growing, yet there is little research on how such examinations should be organized, how the expert opinion should be drafted and how its conclusions should be substantiated. Ileiko V. R. and Kanishchev A. V. analyse the structure and characteristics of CFPPE opinions in order to substantiate the organizational and methodological components of this type of examination. Their starting point is that each expert gives an opinion in his or her own name, bears personal responsibility for it and may not go beyond his or her special knowledge. On this basis they reinterpret the notions of joint assessment, integration of results, joint competence and a single common answer, arguing that joint competence requires identical special knowledge and that a psychiatrist signing a psychologist's conclusions (or vice versa) exceeds competence and may compromise the whole examination procedurally. The empirical basis comprises 76 CFPPE reports in criminal cases from different regions of Ukraine. The authors found that examinations were ordered without justifying their complex nature and that questions about physiological affect were raised even in theft and robbery cases. The psychiatric part generally followed the procedure approved by Order of the Ministry of Health of Ukraine No. 397 of 8 October 2001, whereas the psychological part lacked a consistent structure, duplicated the description of the mental state and appeared in four different formats. All conclusions were signed by every commission member regardless of specialty. In cases of affective states, psychologists often relied on the examinee's current version of events, used heterogeneous terminology and effectively decided on diminished capacity. The authors conclude that these shortcomings are systemic and call for standardization of CFPPE on a modern scientific and legal basis.

Keywords: complex forensic psychological and psychiatric examination, expert opinion, expert competence, forensic psychiatric examination, forensic psychologist, short-term affective states, physiological affect, criminal proceedings, standardization.

Першоджерело: Илейко В. Р., Канищев А. В. Некоторые методические аспекты комплексной судебной психолого-психиатрической экспертизы в уголовном процессе. Архів психіатрії. 2012. Т. 18, № 1. С. 49–52.[2] Реферат оприлюднено в журналі 25.07.2013.

References

1. Ileiko V. R., Kanishchev A. V. Deiaki metodychni aspekty kompleksnoi sudovoi psykholoho-psykhiatrychnoi ekspertyzy v kryminalnomu protsesi [Some Methodological Aspects of Complex Forensic Psychological and Psychiatric Examination in Criminal Proceedings] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2017. Vol. 2, No. 5 (11). URL: https://expertize-journal.org.ua/psihologicheskaya-ekspertiza/166-nekotorye-metodicheskie-aspekty-kompleksnoj-sudebnoj-psikhologo-psikhiatricheskoj-ekspertizy-v-ugolovnom-protsesse (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Ileyko V. R., Kanishchev A. V. Nekotorye metodicheskie aspekty kompleksnoy sudebnoy psikhologo-psikhiatricheskoy ekspertizy v ugolovnom protsesse. Arkhiv psikhiatriyi. 2012. T. 18, № 1. S. 49–52. URL: http://www.psychiatry.ua (data zvernennia: 04.11.2026). [in Russian].

1.5. СТОРІНКА ВЧЕНОГО

Поваренков Ю. П., Черноморец Е. Г.

БРЕХНЯ ЯК ОБ'ЄКТ ФІЛОСОФСЬКОГО І ПСИХОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ[1]

(мова оригіналу — російська; назву подано в перекладі)

Реферат. Поваренков Ю. П. і Черноморец Е. Г. виходять з того, що поняття «брехня» через надто широке вживання в науці, педагогічній практиці й повсякденні втрачає чіткі семантичні межі та стає синонімом омани, обману, вигадки чи дезінформації, тоді як експериментальне дослідження дитячої брехні потребує його диференціації. Мета статті полягає в уточненні психологічного змісту поняття на підставі аналізу філософської та психологічної літератури, причому психологічне тлумачення автори вважають головним завданням. Спершу розглянуто співвідношення понять «істина», «омана» і «брехня»: класичне визначення істини (О. О. Івін, В. І. Свинцов, В. С. Хазієв), об'єктивну, конкретну, відносну й абсолютну істину, чотири докази відносності істини та три види абсолютної істини за І. С. Нарським, типологію істин Л. Новака, парадокс відносної істини. Далі зіставлено позиції І. Канта, для якого навіть нешкідлива брехня є серйозним порушенням обов'язку щодо самого себе, і Ф. Ніцше, який не розрізняє оману й брехню. Психологічний рівень аналізу охоплює визначення Ж. Дюпра, три ознаки брехні за В. Штерном (усвідомлення хибності повідомлення, намір обдурити співрозмовника, доцільність), погляд О. Ліпманна на брехню як вольовий акт, а також підхід П. Екмана й В. В. Знакова, за яким брехня є свідомим спотворенням відомої істини; саме його автори визнають найадекватнішим. Неправду, обман і «вранье» (тривіальну, нешкідливу брехню без особистої вигоди) вони тлумачать як різновиди брехні, що відрізняються мірою усвідомленості, метою та комунікативною функцією, а дезінформацію, за В. І. Свинцовим, розглядають лише як основу для побудови неправдивих висловлювань. Найближчим до брехні виявляється поняття інтенційної дезінформації, коли комунікатор, володіючи істинним знанням, свідомо повідомляє хибну інформацію. Підсумком стає робоче визначення брехні як свідомого спотворення відомої істини з певною метою й намірами, яке існує лише в акті висловлювання як феномен міжособистісного спілкування. Запропоноване розмежування понять придатне для поліграфологів, судових експертів-психологів і юристів, яким доводиться відрізняти свідомо неправдиве повідомлення від добросовісної омани чи неповного знання.

Ключові слова: брехня, істина, омана, обман, неправда, дезінформація, інтенційна дезінформація, відносна й абсолютна істина, психологія брехні, дитяча брехня, свідоме спотворення істини.

Lie as an Object of Philosophical and Psychological Analysis

Povarenkov Yu. P., Chernomorets E. H.

Abstract. The term lie is widely used in science, education and everyday life, and this breadth blurs its boundaries, so that it is treated as a synonym of error, deception, fibbing or disinformation. Povarenkov Yu. P. and Chernomorets E. G. set out to clarify the psychological content of the concept as

a prerequisite for experimental research on children's lying. At the philosophical level, the authors examine the relation between truth, error and lie: the classical correspondence definition of truth (A. A. Ivin, V. I. Svintsov, V. S. Khaziev), objective, concrete, relative and absolute truth, I. S. Narsky's four arguments for the relativity of truth and three kinds of absolute truth, L. Nowak's typology and the paradox of relative truth. They contrast I. Kant, for whom even a harmless lie violates a duty to oneself, with F. Nietzsche, who does not distinguish error from lie. At the psychological level, they review G. Duprat's definition, W. Stern's three criteria of a lie (awareness of falsity, intent to deceive and purposefulness), O. Lipmann's view of lying as a volitional act and the approach of P. Ekman and V. V. Znakov, who define a lie as a conscious distortion of known truth; the authors adopt this definition as the most adequate. Untruth, deception and trivial fibbing are treated as varieties of lying that differ in awareness, goals and communicative function, while disinformation, following Svintsov, is only the basis for false statements, and intentional disinformation is the closest equivalent of a lie. The authors conclude that a lie is a conscious and purposeful distortion of known truth that exists only in an act of communication. These distinctions help polygraph examiners, forensic psychologists and lawyers separate deliberate falsehood from honest error or incomplete knowledge.

Keywords: lie, truth, error, deception, untruth, disinformation, intentional disinformation, relative and absolute truth, psychology of lying, children's lies.

Першоджерело: Поваренков Ю. П., Черноморец Е. Г. Ложь как объект философского и психологического анализа. Ярославский педагогический вестник. 2002. № 1.[2] *Реферат оприлюднено в журналі 02.02.2017.*

References

1. Povarenkov Yu. P., Chernomorets E. H. Brekhnia yak obiekt filosofskoho i psykholohichnoho analizu [Lie as an Object of Philosophical and Psychological Analysis] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2017. Vol. 2, No. 5 (11). URL: https://expertize-journal.org.ua/detektor-lzhi-poligraf/670-lozh-kak-ob-ekt-filosofskogo-i-psikhologicheskogo-analiza (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Povarenkov Yu. P., Chernomorets E. G. Lozh kak obekt filosofskogo i psikhologicheskogo analiza. Yaroslavskiy pedagogicheskiy vestnik. 2002. № 1. URL: http://vestnik.yspu.org/releases/pedagoka_i_psichologiy/13_6/ (data zvernennia: 04.11.2026). [in Russian].

Савостьянов А. Н.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ МЕТОДОЛОГІЧНИХ ПІДХОДІВ РІЗНИХ НАПРЯМІВ РОСІЙСЬКОЇ ПСИХОФІЗІОЛОГІЇ[1]

(мова оригіналу — російська; назву подано в перекладі)

Реферат. Статтю, присвячену 150-річчю від дня народження І. П. Павлова, Савостьянов А. Н. будує навколо питання, чи справді теорія функціональних систем П. К. Анохіна є прямим продовженням павловського вчення про умовні рефлекси, як це часто подають у літературі. Автор зіставляє методологічні позиції обох концепцій, спираючись на «Лекції про роботу великих півкуль головного мозку» І. П. Павлова, «Вибрані праці» П. К. Анохіна та історико-наукові дослідження Л. Р. Грехема і В. А. Окладного. Порівняння проведено за шістьма лініями. Павлов обстоював єдність методів точних наук, фізіології й психології, розумів об'єктивність як відтворюваність результату незалежно від експериментатора і прагнув гранично спростити дослідну ситу-

ацію; Анохін вимагав вивчати організм у повноті внутрішніх і зовнішніх зв'язків, визнавав принципову невідтворюваність окремих результатів і цінував «симультанне», багатофакторне мислення. Для Павлова неорганічний світ, життя і психіка підпорядковані єдиним законам, для Анохіна живе відрізняється від неживого внутрішньою спрямованістю на виживання, «метою життя». Цілісність організму в павловській школі постає як відображення зовнішнього середовища, а в анохінській виникає зі спрямованості на внутрішню мету. Пірамідній ієрархії керівних центрів, де команди йдуть лише згори вниз, протиставлено обов'язковий зворотний зв'язок та ієрархію рівнів організації матерії від молекулярного до біосферного. Машиноподібному рефлексу відповідає активне відображення через пошукову й зворотну аферентацію, випереджальне відображення і поняття функціональної системи. Свідомість у Павлова є потоком рефлексів, у Анохіна ж це ідеальна форма відображення, що виникає на субстраті нервової системи. Автор доходить висновку, що концепції взаємовиключні, а погляди Анохіна є не продовженням, а повним запереченням павловської теорії. Їхні засади він виводить із двох неусвідомлених світоглядних настанов («закон речі поза річчю» і «закон речі в самій речі»), які сучасна наука не може ні довести, ні спростувати і які, у термінах Т. Куна, задають дві протилежні наукові парадигми. Праця корисна фахівцям, які обирають теоретичну модель психофізіологічних реакцій, зокрема для досліджень із застосуванням поліграфа.

Ключові слова: психофізіологія, І. П. Павлов, П. К. Анохін, теорія умовних рефлексів, теорія функціональних систем, методологія науки, ієрархія рівнів організації, зворотна аферентація, випереджальне відображення, наукова парадигма, історія психофізіології.

Comparative Analysis of Methodological Approaches Used in Different Trends of Russian Psychophysiology

Savostianov A. N.

Abstract. Written for the 150th anniversary of Ivan Pavlov's birth, the article by Savostyanov A. N. questions the widespread view that Pyotr Anokhin's theory of functional systems is a direct continuation of Pavlov's doctrine of conditioned reflexes. Drawing on Pavlov's lectures on the work of the cerebral hemispheres, Anokhin's selected works and historical studies of science, including those of L. R. Graham, the author compares the two concepts along six methodological lines. Pavlov insisted on a single method for the exact sciences, physiology and psychology, equated objectivity with reproducibility and sought to simplify the experimental situation, whereas Anokhin required the organism to be studied in the full range of its internal and external relations, accepted that individual results cannot be precisely reproduced and valued simultaneous, multifactor thinking. For Pavlov, inanimate nature, life and the psyche obey the same laws; for Anokhin, living matter is distinguished by an internal orientation towards survival. Pavlov's pyramid of controlling centres is contrasted with Anokhin's obligatory feedback and hierarchy of levels of organisation, the machine-like reflex with active reflection through search and reverse afferentation, anticipatory reflection and the functional system, and consciousness as a stream of reflexes with consciousness as an ideal form of reflection arising on the substrate of the nervous system. The author concludes that the theories are mutually exclusive and traces them to two unreflected worldview premises, that the law of a thing lies outside the thing or within it, which can be neither proved nor refuted and, in Kuhn's terms, define two opposing scientific paradigms. The analysis is useful to specialists choosing a theoretical model of psychophysiological reactions, including for polygraph research.

Keywords: psychophysiology, Ivan Pavlov, Pyotr Anokhin, conditioned reflex theory, theory of functional systems, methodology of science, levels of organisation, reverse afferentation, anticipatory reflection, scientific paradigm, history of psychophysiology.

Першоджерело: Савостьянов А. Н. Сравнительный анализ методологических подходов, используемых в различных направлениях российской психофизиологии. Философия науки. 1999. № 1 (6). С. 74–79. Реферат оприлюднено в журналі 26.04.2017.

References

1. Savostianov A. N. Porivnialnyi analiz metodolohichnykh pidkhodiv riznykh napriamiv rosiiskoi psykhofiziolohii [Comparative Analysis of Methodological Approaches Used in Different Trends of Russian Psychophysiology] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2017. Vol. 2, No. 5 (11). URL: https://expertize-journal.org.ua/detektor-lzhi-poligraf/704-sravnitelnyj-analiz-metodologicheskikh-podkhodov-razlichnykh-napravlenij-rossijskoj-psikhofiziologii (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

РОЗДІЛ 2. НОВИНИ ЖУРНАЛУ

Булінг (цькування) як один із напрямів психологічного дослідження і проведення судово-психологічної експертизи (мова оригіналу — російська)[1]

06.11.2017

Короткий зміст. Оглядовий матеріал присвячено булінгу (цькуванню) як предмету психологічного дослідження і судово-психологічної експертизи. Подано визначення явища, історію його вивчення (П.-П. Хайнеманн, Д. Ольвеус, Е. Г. Руланн, А. Пікас, К. Салміваллі), прямі й непрямі форми цькування та кібербулінг, дані зарубіжних досліджень про поширеність, а також психологічні характеристики жертви, переслідувача і свідків та наслідки булінгу для кожного з них. Наприкінці вміщено перелік рекомендованої літератури й нагадування про послугу журналу «Консультація», зокрема щодо експертизи ознак інтернет-агресії.

References

1. Bulinh (tskuvannia) yak odyn iz napriamiv psykholohichnoho doslidzhennia i provedennia sudovo-psykholohichnoi ekspertyzy (mova oryhinalu — rosiiska). Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2017. 6 lystop. URL: https://expertize-journal.org.ua/psihologicheskaya-ekspertiza/759-bulling-travlya-kak-odno-iz-napravlenij-psikhologicheskogo-issledovaniya-i-provedeniya-sudebno-psikhologicheskoj-ekspertizy (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

ЧИТАЧІ ТАКОЖ ШУКАЮТЬ

В ІНТЕРНЕТІ

Пошукові запити зі словом «експертиза», які найчастіше вводили користувачі Google в Україні у вересні–жовтні 2017 р. — у період виходу цього номера[8]:

№	Запит	Індекс
1	судова експертиза	100
2	судово-медична експертиза	55
3	судово медична експертиза	37
4	екологічна експертиза	34
5	почеркознавча експертиза	29
6	товарознавча експертиза	20
7	психофізіологічна експертиза	19
8	експертиза проектної документації	17
9	експертиза проектів будівництва	11

Індекс популярності Google Trends: 100 — найчастіший запит періоду, решта — у відсотках від нього. Абсолютної кількості пошуків Google не оприлюднює. Найшвидше зростали запити: «судово-медична експертиза» (різкий сплеск), «судово медична експертиза» (+60 %), «судова експертиза» (+40 %).

У ЖУРНАЛІ

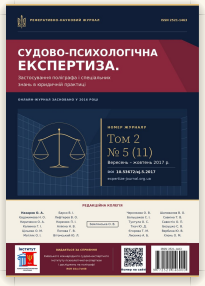
Матеріали цього номера, які читачі відкривали найчастіше, — кількість переглядів їхніх сторінок на сайті журналу станом на 06.11.2026:

№	Матеріал	Переглядів
1	Булінг (цькування) як один із напрямів психологічного дослідження і проведення судово-психологічної експертизи (мова оригіналу — російська)	11 051
2	*Поваренков Ю. П., Черноморец Е. Г.* Брехня як об'єкт філософського і психологічного аналізу	10 096
3	Положення про професійне навчання працівників на виробництві	6 524
4	*Лисенко А. Б.* Записки поліграфолога (за матеріалами дописів у Facebook)	3 913
5	*Казьмирук С. Д.* Перші кроки в професії: як я став студентом американської «Marston Polygraph Academy»	3 300

Лічильник сайту журналу рахує всі відкриття сторінки матеріалу від дня її оприлюднення. Перегляди саме за період виходу номера журнал фіксує з листопада 2026 р.

Станьте автором журналу. Редакція приймає статті науковців, судових експертів, адвокатів, психологів і здобувачів наукових ступенів з юридичної психології, судово-психологічної експертизи, застосування поліграфа та спеціальних знань у юридичній практиці. Публікація безкоштовна, статтям редакція присвоює DOI, а читають їх ті, хто щодня працює в судах. Приєднуйтеся до спільноти судових експертів і дослідників: вимоги до статей і тез див. у розділі «Вимоги до оформлення»[9].

Потрібен судовий експерт? Якщо у справі, яку розглядає суд, виникли питання, що потребують спеціальних знань у галузі психології, зокрема щодо моральних страждань, психологічного стану учасника процесу, інтересів дитини чи психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа, зверніться до редакції. Допоможемо визначитися з видом експертизи, сформулювати питання експертові й знайти фахівця з належною кваліфікацією. Запит — через форму «Консультація» на сайті журналу[10] або за телефоном +38 (093) 476-72-60.

Як цитувати номер

Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці : реферативно-науковий online журнал. 2017. Т. 2, № 5 (11). 25 с. DOI: https://doi.org/10.53672/ej.5.2017. URL: https://expertize-journal.org.ua/nomera/845-2017-5-17.

References

1. Pro metu stvorennia Internet-vydannia [On the Purpose of Creating the Online Publication]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/o-celyah (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

2. Kyivskyi mizhnarodnyi sudovo-ekspertnyi instytut psykholohichnoi ekspertyzy i doslidzhen na polihrafi [Kyiv International Forensic Institute of Psychological Examination and Polygraph Research] : zapys u reiestri naukovykh orhanizatsii Research Organization Registry (ROR). URL: https://ror.org/02xc7et08 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

3. Vytiah z Yedynoho derzhavnoho reiestru veteraniv viiny vid 31.10.2026 № 31102026-00003569 [Extract from the Unified State Register of War Veterans of 31.10.2026 No. 31102026-00003569] : vidomosti pro subiekta veteranskoho pidpryiemnytstva (Nazarov Oleh Anatoliiovych) / Ministerstvo u spravakh veteraniv Ukrainy. Opryliudneno na storintsi "Pro naukovo-referatyvne vydannia" saitu zhurnalu. URL: https://expertize-journal.org.ua/o-nauchnom-izdanii (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

4. Redaktsiina kolehiia [Editorial Board]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/redaktsijna-kolegiya (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

5. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi [Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice]. 2017. Vol. 2, No. 5 (11). DOI: https://doi.org/10.53672/ej.5.2017. [in Ukrainian].

6. DSTU 3017:2015. Informatsiia ta dokumentatsiia. Vydannia. Osnovni vydy. Terminy ta vyznachennia poniat [Information and Documentation. Publications. Main Types. Terms and Definitions]. [Chynnyi vid 2016-07-01]. Vyd. ofits. Pp. 4.14.2.2, 4.14.2.7. Referaty prats, opryliudnenykh ranishe, podano iz zaznachenniam imeni avtora ta dzherela zapozychennia vidpovidno do p. 1 ch. 2 st. 22 Zakonu Ukrainy "Pro avtorske pravo i sumizhni prava" vid 01.12.2022 № 2811-IX; akty orhaniv derzhavnoi vlady ta ofitsiini dokumenty sudovoho kharakteru ne okhoroniaiutsia avtorskym pravom (p. 3 ch. 1 st. 8 tsoho Zakonu). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

7. Verkhovna rada Ukrainy pryiniala zminy do protsesualnykh kodeksiv. Verkhovnyi Sud (ofitsiinyi vebportal "Sudova vlada Ukrainy"). URL: https://www.supreme.court.gov.ua/press/general/382483/ (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

8. Google Trends : poshukovyi termin «ekspertyza», Ukraina, 01.09.2017–31.10.2017 [Google Trends: Search Term “ekspertyza”, Ukraine, 01.09.2017–31.10.2017]. URL: https://trends.google.com/trends/explore?date=2017-09-01%202017-10-31&geo=UA&q=%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%82%D0 nia: 06.11.2026). [in Ukrainian].

9. Vymohy do oformlennia statei i tez [Requirements for Articles and Abstracts]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/vimogi-do-oformlennya (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

10. Konsultatsiia: zapyt na provedennia sudovoi psykholohichnoi ekspertyzy, doslidzhennia [Consultation: Request for a Forensic Psychological Examination or Study]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/konsultacia (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

Відомості про журнал

ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

Назва: реферативно-науковий журнал «Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці» (Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice). Електронне (online) видання.

Ідентифікатори: ISSN 2521-1463 (Online); штриховий код EAN-13 для періодичних видань 9772521146000; державний український ідентифікатор медіа R40-05509 (рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення від 26.09.2024 № 2785); префікс DOI 10.53672 (Crossref).

Засновник і видавець: кандидат психологічних наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва Назаров Олег Анатолійович. Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції серія ДК № 8355 від 09.06.2025.

Видається за сприяння ТОВ «Київський міжнародний судово-експертний інститут психологічної експертизи і досліджень на поліграфі»; міжнародний ідентифікатор наукової організації ROR 02xc7et08.

Галузь: юридичні, психологічні науки. Періодичність: 1 раз на два місяці. Мови видання: українська, англійська.

Увага! Електронне видання не внесено до затвердженого Міністерством освіти і науки України переліку наукових фахових видань України.

ІСТОРІЯ ВИДАННЯ

Журнал засновано у травні 2016 р. кандидатом психологічних наук, доцентом, експертом-поліграфологом, правознавцем О. А. Назаровим на базі інформаційно-правового вебсайту з метою популяризації можливостей судово-психологічної експертизи, застосування поліграфа та інших спеціальних знань у юридичній практиці. Редакційну колегію сформовано у квітні 2017 р. під час ISSN-реєстрації видання.

БАЗИ ДАНИХ, РЕЄСТРИ ТА БІБЛІОТЕКИ

Реєстр суб'єктів у сфері медіа; Google Scholar; ISSN International Centre — ISSN Portal; Crossref; Реєстр наукових видань України (УкрІНТЕІ); Polska Bibliografia Naukowa (PBN).

ПОЛІТИКА ВІДКРИТОГО ДОСТУПУ

Видання практикує політику негайного відкритого доступу до опублікованого змісту, підтримуючи принципи вільного поширення наукової інформації та глобального обміну знаннями задля загального суспільного прогресу.

КОНТАКТНА ІНФОРМАЦІЯ

Поштова адреса: 01001, м. Київ-1, вул. Хрещатик, 22, абонентська скринька В-62. Засновник — видавець: тел. +38 (093) 476-72-60; e-mail: nazarovua@ukr.net. Заступники головного редактора: д-р психол. наук, професор Євдокимова Наталя Олексіївна (yevdokymova@ukr.net); д-р юрид. наук, професор Кириченко Олександр Анатолійович (alankir23@ukr.net). Сайт: expertize-journal.org.ua; e-mail редакції: info@expertize-journal.org.ua.

ЕЛЕКТРОННЕ НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці

2017. Том 2, № 5 (11)
вересень–жовтень 2017 року

Реферативно-науковий online журнал

Засновник, видавець, відповідальний за випуск — Назаров О. А.

Видається за сприяння Київського міжнародного судово-експертного інституту психологічної експертизи і досліджень на поліграфі (ROR 02xc7et08).

Формат А4 (210×297 мм). Гарнітура Source Serif 4. Обсяг 25 с.

DOI 10.53672/ej.5.2017. Ідентифікатор медіа R40-05509. ISSN 2521-1463 (Online).

Видавник Назаров О. А. Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції серія ДК № 8355 від 09.06.2025.

01001, м. Київ-1, вул. Хрещатик, 22, а/с В-62. Тел. +38 (093) 476-72-60. E-mail: nazarovua@ukr.net

expertize-journal.org.ua